
ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის
რეგიონალურ ბიუროში
2012 წლის 4 აპრილს გამართული
საჯარო დისკუსია თემაზე:

„სიძულვილი, როგორც დამამძიმებელი
გარემოება: ცვლილებები სისხლის
სამართლის კოდექსში”

ძირითადი მომხსენებლები:

სოფიო ბენაშვილი - საქართველოს სახალხო
დამცველის აპარატი, მართლმსაჯულების
დეპარტამენტის უფროსის მოადგილე

გიორგი გოცირიძე - იურისტი, საქართველოს
ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის
წარმომადგენელი

ზაურ ხალილოვი - სამოქალაქო ინტეგრაციის
ფონდის აღმასრულებელი დირექტორი

მოდერატორი: ნინო ბექიშვილი

ნინო ბეჟიშვილი - მოგესალმებით ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდში მორიგ დისკუსიაზე, რომელიც ეხება თემას: დისკრიმინაცია, როგორც დამამძიმებელი გარემოება. ეს ეხება ცვლილებებს, რომლებიც სისხლის სამართლის კოდექსში შევიდა. დებატები ხორციელდება ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული პროექტის, „სიძულვილის ენის წინააღმდეგ ბრძოლა საქართველოში: ლაკმუსის ტესტი სოციალური ტოლერანტობისა და ადამიანის უფლებებისათვის“ ფარგლებში.

წარმოგიდგინებ დღევანდელ მომხსენებლებს: სოფიო ბენაშვილი - საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის მართლმსაჯულების დეპარტამენტის უფროსის მოადგილე, გიორგი გოცირიძე - საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის წარმომადგენელი, ზაურ ხალილოვი - სამოქალაქო ინტეგრაციის ფონდის აღმასრულებელი დირექტორი.

თქვენთვის, ალბათ, ცნობილია, რომ სულ ცოტა ხნის წინ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში შევიდა ცვლილებები, რომლის მიხედვითაც დამამძიმებელ გარემოებად ჩაითვალა რასობრივი, ენობრივი, ეთნიკური, რელიგიური, სექსუალური ნიშნით ჩადენილი დანაშაული. სოფიო ბენაშვილს მოვუსმინოთ.

სოფიო ბენაშვილი - მოგესალმებით. შევეცდები მოკლედ ვისაუბრო სისხლის სამართლის კოდექსში შესულ ცვლილებებზე და ყურადღება გავამახვილო აქამდე არსებული კანონმდებლობის ხარვეზებზე, ცვლილებების განხორციელების აუცილებლობასა და იმ სარგებლობაზე, რაც შეიძლება მოიტანოს ამ ცვლილებებმა.

2012 წლის 27 მარტს საქართველოს პარლამენტმა მესამე მოსმენით დაამტკიცა სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებები, რომელთა მიხედვითაც შეუწყნარებლობის მოტივი თითოეული დანაშაულის დამამძიმებელ გარემოებად ჩაითვალა. მუხლი შემდეგნაირად ჩამოყალიბდა: „დანაშაულის ჩადენის დამამძიმებელ გარემოებად შეიძლება ჩაითვალოს რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, სექსუალური ორიენტაციის, გენდერული იდენტობის, ასაკის, რელიგიის, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებების, შეზღუდული შესაძლებლობების მოქალაქეების, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის ან სხვა მადისკრიმინირებელი მუხლით ჩადენილი დანაშაული.“ როგორც ხედავთ, მუხლი საკმაოდ ფართო მოცულობისაა და მაქსიმალურად ფარავს შეუწყნარებლობის თითქმის ყველა მოტივს. ამავდროულად ტოვებს იმის საშუალებას, რომ შეუწყნარებლობის მოტივით ჩადენილი ნებისმიერი სხვა დანაშაული დამამძიმებელ გარემოებად ჩაითვალოს. კანონპროექტის თავდაპირველი ვარიანტი მხოლოდ რასობრივი, ენობრივი, რელიგიური, ეროვნული ან ეთნიკური ნიშნით მადისკრიმინირებელ გარემოებებს ითვალისწინებდა. თუმცა სამოქალაქო საზოგადოების აქტიურობით ეს მუხლი განივრცო და ასეთი სახით იქნა შეტანილი სისხლის სამართლის კოდექსში.

კანონპროექტის მიღების ერთ-ერთი საფუძველი გახდა „რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ ევროპის კომისიის“ ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაცია, რომლის თანახმადაც საქართველოს სახელმწიფოს მიეთითა, რომ მიზანშეწონილი იყო რასისტული შეუწყნარებლობის მოტივი დანაშაულის დამამძიმებელი გარემოება გამხდარიყო.

თავდაპირველ ვარიანტში შემოთავაზებული ცვლილებები არ ფარავდა შეუწყნარებლობის ისეთ მნიშვნელოვან მოტივებს, როგორც არის შეუწყნარებლობა სექსუალური ორიენტაციის, გენდერული იდენტობის და სხვათა საფუძველზე. ამჟამინდელმა ფორმულირებამ თავიდან აგვაცილა ხარვეზები და საშუალებას გვაძლევს დისკრიმინაციისგან მაქსიმალურად იყოს დაცული ყველა მოწყვლადი ჯგუფი.

რამ გამოიწვია ამ ცვლილებების აუცილებლობა გარდა იმ რეკომენდაციებისა, რომლებსაც საერთაშორისო თანამეგობრობა და ორგანიზაციები აძლევდნენ სახელმწიფოს. პირველ რიგში, უნდა აღინიშნოს, რომ დღემდე მოქმედ სისხლის სამართლის კანონში არსებობდა სპეციალური მუხლები, რომლებიც მეტნაკლებად ებრძოდა დისკრიმინაციას. ასეთად შეიძლება ჩაითვალოს 142-ე მუხლი, რომელიც ითვალისწინებს ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევას, როგორც დანაშაულს, 142-ე პრიმა მუხლი, ანუ, რასობრივი დისკრიმინაციის აკრძალვა, 155-ე მუხლი, რომელიც ითვალისწინებს რელიგიური წესის აღსრულებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლას, 156-ე მუხლი, რომელიც ითვალისწინებს დევნას, როგორც დასჯად ქმედებას და 258 მუხლი - მიცვალებულთა უპატივცემულობის შესახებ. თუმცა საქართველოს სახალხო დამცველის პრაქტიკამ აჩვენა, რომ დანაშაულები და ქმედებები ამ მუხლებით არ კვალიფიცირდებოდა. მაგალითისათვის მთელი რიგი შემთხვევების მოყვანა შეიძლება.

მოგეხსენებათ, წლების განმავლობაში ძალიან ხშირად მოგვმართავდნენ იეღოვას მოწმეები, რომელთა მიმართაც წინა წლებში ძალიან ხშირად ჰქონდა ადგილი ფიზიკური შეურაცხყოფის ფაქტებს. შესაბამის სტრუქტურებს ვუგზავნიდით ამ მასალებს, მაგრამ დანაშაულს ამ მუხლებით არ აკვალიფიცირებდნენ. გამოძიება, როგორც წესი, იწყებოდა სხეულის დაზიანების ან სხვა მუხლით და გარკვეული პერიოდის შემდეგ წყდებოდა, მაშინ როცა თავისუფლად შეიძლებოდა ესა თუ ის ქმედება დაკვალიფიცირებულიყო 155-ე მუხლად, გამოძიება ბოლომდე მისულიყო და სასურველი შედეგიც დამდგარიყო.

კვალიფიკაციის პრობლემებზე საქართველოს სახალხო დამცველმა არა ერთხელ ისაუბრა თავის საპარლამენტო ანგარიშებში. ბოლო პერიოდში იყო რამდენიმე შემთხვევა, როდესაც მსგავსი ფაქტები სწორად დაკვალიფიცირდა, თუმცა, მსგავსი დამამძიმებელი გარემოების შემოღება სისხლის სამართლის კოდექსში თავიდან აგვაცილებს მსგავს შემთხვევებს და მაშინ, როცა გამოკვეთილი იქნება დისკრიმინაციის ფაქტი, შესაძლებელი გახდება მიზნის უფრო ეფექტურად მიღწევა.

სახალხო დამცველი რამდენჯერმე დაინტერესდა ამ კუთხით ჩადენილი დანაშაულების სტატისტიკით, მაგრამ, აღმოჩნდა, რომ იუსტიციის სამინისტრო, კონკრეტულად კი, მთავარი პროკურატურა, სტატისტიკას არ აწარმოებს. ზოგადი რეკომენდაციაა, რომ კარგი იქნებოდა, თუ იუსტიციის სამინისტროს სრული წარმოდგენა ექნებოდა ამ კუთხით განხორციელებული დანაშაულების შესახებ, რათა უფრო ეფექტურად განახორციელოს ამ მიმართულებით ბრძოლა.

ძალიან კარგია ამ ცვლილებების შემოღება, თუმცა, პრაქტიკა ძალიან ხშირად გვარწმუნებს, რომ თუ არ მოხდება ამა თუ იმ ცვლილების სწორად იმპლემენტაცია, რეალური შედეგი არ გვაქვს. ვგულისხმობ იმას, რომ აუცილებელია საგამოძიებო ორგანოებს ჰქონდეთ სწორი ინფორმაცია. აუცილებელია, ფლობდნენ შესაბამის

ცოდნას, რისთვისაც კარგი იქნება, ჩაუტარდეთ შესაბამისი ტრენინგები, რათა თითოეულ შემთხვევაში დააფიქსირონ მსგავსი ფაქტები. ერთია სრულყოფილი კანონმდებლობა, როგორც გვაქვს ძალიან ბევრ სფეროში, მაგრამ, მეორეა, რამდენად სრულყოფილად ხდება მისი იმპლემენტაცია პრაქტიკაში. საქართველოში ხშირად სწორედ იმპლემენტაციის პრობლემა და აღებული ვალდებულებების შეუსრულებლობა დგას. როგორც საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის წარმომადგენელს, მიმაჩნია, რომ ერთ-ერთი საფრთხე, რომელიც შეიძლება დადგეს, ისევე როგორც 155-ე და სხვა სპეციალური მუხლების შემთხვევაში, დამამძიმებელი გარემოების პრაქტიკაში არასწორად ან არასრულად გამოყენებაა. სისხლის სამართლის კოდექსში გვაქვს რამდენიმე მკვდარი მუხლი, რომელიც წლების განმავლობაში არ გამოიყენებოდა. სწორედ ამიტომ, მიმაჩნია, რომ აუცილებელია შესაბამისი საგამომიებო ორგანოების დატრენინგება და სპეციალური სწავლებების ჩატარება, რათა ამ ადამიანებს ჰქონდეთ საშუალება, მაქსიმალურად ეფექტურად გამოიყენონ ეს ბერკეტი, რომელიც დღეს გვაქვს სისხლის სამართლის კოდექსში.

გიორგი გოცირიძე - მოგესალმებით. მე გახლავართ „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის“ საკონსტიტუციო სამართალწარმოების იურისტი და მივეკუთვნები იმ ადამიანთა ჯგუფს, რომელსაც მოუწია ამ საკანონმდებლო წინადადებაზე მუშაობა. იმაზე, თუ როგორ მზადდებოდა ეს კანონპროექტი და რა გზა გაიარა, ვიდრე დასრულებულ სახეს მიიღებდა, ცოტა მოგვიანებით ვისაუბრებ. პირველ რიგში მინდა ყველას ნათელი წარმოდგენა ჰქონდეს, განსაკუთრებით მათ, ვინც არ არის იურისტი, თუ რასთან გვაქვს საქმე.

აღნიშნული ცვლილებები ახალ დანაშაულს არ აწესებს. ამ ცვლილებით ახალი დანაშაული კი არ დგინდება, არამედ კონკრეტულად მოქმედ დანაშაულს ეხება და ამძიმებს სასჯელს. ავიღოთ, მაგალითად, პირისთვის ქონების დაზიანება ან განადგურება. ეს დანაშაული ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას ხუთ წლამდე, მაგრამ, თუ დადგინდება, რომ ეს დანაშაული ჩადენილია იმის გამო, რომ დამნაშავეს გააჩნია სიძულვილი დაზარალებულის მიმართ იმის გამო, რომ ის განეკუთვნება ეთნიკურ, რელიგიურ ან სხვა ტიპის უმცირესობას, და თუ ეს მოტივი დადასტურდება, მას უფრო მძიმე სასჯელი დაეკისრება, ვიდრე ისეთი მოტივის არსებობის შემთხვევაში დაეკისრებოდა, როგორც არის შურისძიება ამ საცხოვრებელი სახლის მეპატრონეზე. ანუ ცვლილება ითვალისწინებს უკვე არსებული დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში სასჯელის დამძიმებას. ეს არის ამ კანონპროექტის მთელი არსი. ამ განმარტების გაკეთება იმიტომ დამჭირდა, რომ საზოგადოებაში არასწორი მოლოდინები გაჩნდა იმასთან დაკავშირებით, თითქოს აღნიშნული ცვლილებით დისკრიმინაცია გახდა დასაჯადი. ვიმეორებ, ეს ეხება მხოლოდ სასჯელის დამძიმებას უკვე არსებულ დანაშაულზე.

ახლა ვისაუბრებ იმაზე, თუ როგორ მიიღებოდა აღნიშნული კანონპროექტი. როგორც სოფომ ახსენა, ეს კანონპროექტი არის შედეგი ECRI, ანუ „დისკრიმინაციისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ ევროპული კომისიის“ რეკომენდაციის. 2010 წელს მათ მორიგი ანგარიში შეადგინეს საქართველოს მიმართ და ერთ-ერთ წუხილს წარმოადგენდა ის, რომ ECRI-ის არაერთი რეკომენდაციის მიუხედავად საქართველოს ხელისუფლებამ არ მოახდინა სიძულვილით ჩადენილი

დანაშაულის დამამძიმებელ გარემოებად მიჩნევა. ამიტომ, კიდევ ერთხელ გაიცა რეკომენდაცია, რომელშიც ასევე არის სიძულვილის ენის კრიმინალიზაციისკენ მოწოდება. ეს არის კონკრეტულად მე-11 პუნქტში. სწორედ ამ რეკომენდაციის შესრულებას ემსახურებოდა ეს ანგარიში. შესაბამისად, ამ რეკომენდაციის პასუხად საქართველოს პარლამენტმა შეიმუშავა კანონპროექტი.

კანონპროექტის თავდაპირველ ვერსიაში საკმაოდ შეზღუდული სახით იყო მოცემული ის ნიშნები, რომელთა გამოც შესაძლებელი იყო ასეთი დანაშაულის ჩადენა. კანონპროექტის თავდაპირველი ვერსია შემდეგნაირად გამოიყურებოდა: „დანაშაულის ჩადენა რასობრივი, ენობრივი, რელიგიური, ეროვნული ან ეთნიკური შეუწყნარებლობის მოტივით“. კანონპროექტის თავდაპირველ ვერსიაში მხოლოდ ეს ნიშნები იყო მითითებული. ამის მიზეზად მისი ავტორები ECRI-ის რეკომენდაციას ასახელებდნენ. ECRI-ის მანდატი საკმაოდ შეზღუდულია. მისი იურისდიქცია ქსენოფობიურ, ანტისემიტურ, უცხოელების მიმართ გამოვლენილ შეუწყნარებლობაზე ვრცელდება. რაც შეეხება „ლგბტ“ თემს, ის არ ჯდება ECRI-ის რეკომენდაციაში, ამიტომ, ის ვერ მისცემდა საქართველოს ხელისუფლებას რეკომენდაციას, რომ ამ ჯგუფის მიმართ ჩადენილი დანაშაულიც დაემძიმებინა სისხლის სამართლის წესით.

ECRI გახლავთ ევროპის საბჭოს ერთ-ერთი ინსტიტუტი. გარდა ამისა არსებობს ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტი, რომელმაც 2010 წელს მიიღო რეკომენდაცია მისი წევრი ყველა სახელმწიფოს მიმართ. რეკომენდაცია მათ ავალდებულებს სანქციების განსაზღვრისას უზრუნველყონ, რომ შეუწყნარებლობის ისეთი მოტივი, როგორც არის სექსუალური ორიენტაცია და გენდერული იდენტობა, მიღებულ იყოს მხედველობაში, როგორც დამამძიმებელი გარემოება. კანონპროექტის თავდაპირველ ორიენტაციას, რომელშიც ეს ორი ნიშანი არ იყო გათვალისწინებული, მოყვა „ლგბტ“ პირთა ჯგუფის უფლებებზე მომუშავე ორგანიზაციების პროტესტი. არასამთავრობო ორგანიზაციამ, „იდენტობა“ წერილობით მიმართა კანონპროექტის ინიციატორებს და საქართველოში აკრედიტებულ საერთაშორისო ორგანიზაციებს და საელჩოებს და მოითხოვა აღნიშნულ კანონპროექტში ამ ორი ნიშნის შეტანა. მოგეხსენებათ, „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციას“ ჰყავს საპარლამენტო მდივანი და მუდმივად აწვდის პარლამენტს საკანონმდებლო წინადადებებს. „საიას“ გამოცდილებიდან გამომდინარე, მიგვაჩნდა, რომ იმისთვის რათა აღნიშნული ცვლილების ლობირება მოგვეხდინა, საჭირო იყო პარლამენტისთვის მზა სახით შეგვემუშავებინა კანონპროექტი, ანუ, თავად როგორ წარმოგვედგინა, თუ როგორ უნდა გამოიყურებოდეს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის აღნიშნული მუხლი.

მხოლოდ გენდერული იდენტობის და სექსუალური ორიენტაციის გათვალისწინება არ ცვლიდა საქმის ვითარებას, იმიტომ რომ არსებობს სხვა უამრავი ჯგუფი. მაგალითად, პოლიტიკური. შეიძლება ადამიანის მიმართ დანაშაული ჩადენილ იქნას სწორედ პოლიტიკური შეუწყნარებლობის გამო, მისი პოლიტიკური შეხედულებების გამო. პოლიტიკური ნიშანი კი არ ყოფილა თავდაპირველ ვერსიაში გათვალისწინებული. კანონპროექტის შექმნისას „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციამ“ კრიტერიუმად აიღო საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლი. ამ მუხლით გათვალისწინებულია

მთელი რიგი ნიშნები: რასა, კანის ფერი, სოციალური წარმოშობა, პოლიტიკური შეხედულებები. გარდა ამისა, კონსტიტუციის მე-14 მუხლი განმარტებულია საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ. კერძოდ, ის ამბობს, რომ ის ნიშნები, რაც მოცემულია საქართველოს კონსტიტუციაში, არ არის ამოწურვადი. შეიძლება ნიშნები, რომლებიც პირდაპირ არ არის გათვალისწინებული საქართველოს კონსტიტუციით, იყოს დაცული მისი მე-14 მუხლით.

ჩვენ ვიხელმძღვანელებთ კონსტიტუციის მე-14 მუხლში მითითებული ნიშნებით, ასევე ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციით, გადმოვიტანეთ ეს ნიშნები და მათ შორის სექსუალური ორიენტაცია და გენდერული იდენტობა და დავამატეთ მოქალაქეობის ნიშანი, რომელიც გახლდათ საქართველოს სახალხო დამცველის ინიციატივა და ამ სახით წარვუდგინეთ საქართველოს პარლამენტს. კანონპროექტი სამივე მოსმენით არის მიღებული და გადაგზავნილია საქართველოს პრეზიდენტისათვის ხელის მოსაწერად.

„საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია“ მარტო არ ყოფილა ამ საკანონმდებლო წინადადების წარდგენისას. ეს წინადადება პარლამენტს მეორე „ლგბტ“ ორგანიზაციასთან, „ლგბტ საქართველოსთან“ ერთად წარვუდგინეთ. ამას ემატება სახალხო დამცველის ინიციატივა მოქალაქეობის ნიშანთან დაკავშირებით. ასევე გავითვალისწინეთ საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტება იმასთან დაკავშირებით, რომ დისკრიმინაციის ნიშნები არ არის ამოწურვადი. მაგალითად, საქართველოს კონსტიტუციაში არ არის ნახსენები ადამიანის დისკრიმინაცია სამუშაო ადგილის მიხედვით. თუმცა, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ განიხილა საქმე, როდესაც ადამიანს დისკრიმინაციას უწევდნენ იმის გამო, რომ ის დასაქმებული იყო არა ბათუმში, არამედ ქალაქ თბილისში.

ნინო ბექიშვილი - რატომ არ მოხვდა ამ ჯგუფში ისეთი დიდი ჯგუფი ადამიანებისა, როგორც არიან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები?

გიორგი გოცირიძე - ეს ჯგუფი არის ამ ჩამონათვალში. ჩამონათვალის ბოლოს შემოვიტანეთ ტერმინი „და სხვა“. მიგვაჩნია, რომ მომავალში შეიძლება გაჩნდეს რაღაც ჯგუფი, რომელი უსუსური აღმოჩნდება დისკრიმინაციის მიმართ. წინასწარ ვერ გათვლი ყველა ნიშანს, რომლითაც ადამიანი შეიძლება გახდეს დისკრიმინაციის მსხვერპლი. ამიტომ, შემოვიღეთ ეს ტერმინი. ეს არ არის საქართველოს ნოვაცია. ფინეთის სისხლის სამართლის კოდექსში ასევე არის „რელიგიური, ეთნიკური და სხვა ნიშნით“. ანალოგიური მიდგომა არსებობს კანადაშიც. ვფიქრობთ, რომ ეს საკმაოდ მოქნილი ტერმინია და არც ერთი სოციალური ჯგუფი, რომელიც განიცდის დისკრიმინაციას, არ დარჩება დაუცველი და არ აღმოჩნდება აღნიშნული კანონის დაცვის მიღმა.

ზაურ ხალილოვი - დიდი მადლობა წინა მომხსენებლებს. მათ იურიდიულ ასპექტებზე ისაუბრეს. მე მინდა ამ კანონის შექმნის ისტორიაზე ვისაუბრო. აქ ნახსენები იყო, ECRI-ის რეკომენდაცია. ECRI მანდატი ეხება ეთნიკურ და რელიგიურ უმცირესობებს. აქედან გამომდინარე, შესაძლებელი გახდა ცვლილებები შესულიყო სისხლის სამართლის კოდექსში. ბოლო ერთი წლის მოვლენები ალბათ ძალიან კარგი მაგალითია იმისთვის, რომ დავრწმუნდეთ, იყო

თუ არა საჭირო საქართველოში ასეთი სახის საკანონმდებლო ცვლილებების შეტანა სისხლის სამართლის კოდექსში.

2011 წლის ივლისში განხორციელდა კიდევ ერთი საკანონმდებლო ცვლილება, რომელიც ეხებოდა რელიგიური ორგანიზაციების რეგისტრაციის ფორმას. ცალკე თემაა და ამაზეც შეგვიღია ვიმსჯელოთ, რამდენად შეიცვალა სახელმწიფოს დამოკიდებულება ან რა სტატუსს მიანიჭებს, მაგრამ, მთავარი ის არის, რომ საზოგადოების მხრიდან ამ ცვლილებას სულ სხვა რეზონანსი მოჰყვა. საკმაოდ ბევრი დისკრიმინაციული გამოვლინება იყო არა მარტო მედიაში, არამედ საზოგადოებაშიც და ამაზე მინდა ვისაუბრო. ეს არის ის ძირითადი თემები, რომლებიც ჩვენთვის განსაკუთრებით საინტერესო იყო ბოლო ერთი წლის განმავლობაში, თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ ეთნიკური თუ რელიგიური ჯგუფების მიმართ ამ პერიოდში აგრესიამ იმატა. რამდენიმე თვის წინ ზუსტად ამ ორგანიზაციის ოფისში გაიმართა პრეზენტაცია კვლევისა, რამდენად არის ქართულ მედიაში დისკრიმინაცია სხვადასხვა ეთნიკური, რელიგიური თუ სხვა სოციალური ჯგუფების მიმართ და საკმაოდ მძიმე სურათი დაიხატა.

რაც შეეხება ზოგად დამოკიდებულებას, ცნობილია ორი მოდელი: ამერიკული და ევროპული. ამერიკული მოდელის მიხედვით, ამ საკითხებს, დისკრიმინაციულ და არატოლერანტულ დამოკიდებულებას სამოქალაქო საზოგადოება არეგულირებს. ევროპული მოდელის დროს ხდება კრიმინალიზაცია ამ სახის გამოვლინებებისა და ძალიან ბევრ ქვეყანაში ეს არის სისხლის სამართლის დანაშაული. საინტერესოა როგორ მუშაობს ეს მოდელები. ბოლო ხანებში საკმაოდ საინტერესო მოვლენები განვითარდა ამერიკაში. რამდენიმე დღის წინ ერთ-ერთი აფროამერიკელი პოლიციელმა იმის გამო მოკლა, რომ არასათანადოდ იყო ჩაცმული. ამან საზოგადოებაში დიდი მღელვარება გამოიწვია, დღესაც გადავამოწმე ეს ინფორმაცია, ბევრი ადამიანი დღემდე პროტესტის ნიშნად დადის ე.წ. კაპიშონიანი ქურთუკებით. ნიშნად იმისა, რომ არასათანადოდ ჩაცმულობა არ ნიშნავს, რომ კრიმინალი უნდა იყო და შენს მიმართ არაკანონიერ დამოკიდებულებას უნდა ჰქონდეს ადგილი. ეს არის იმის მაგალითი, რომ საზოგადოება ადეკვატურად გამოხატავს თავის სათქმელს კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით.

მეორე მაგალითი ევროპულ მოდელს ეხება. ეს ამბავი ტულუზაში მოხდა. ახალგაზრდამ ეთნიკური ნიშნით ჩაიდინა მკვლელობა. ძალიან საინტერესო ფაქტია იქიდან გამომდინარე, რომ ეს ახალგაზრდა საფრანგეთის მოქალაქეა, დაბადებულია საფრანგეთში და ნახევრად ფრანგია, მაგრამ იმდენად გაუჭირდა საზოგადოებაში ინტეგრაცია, რომ ამ ფორმით გამოხატა თავისი პროტესტი. ეს არის ერთ-ერთი ვერსია, თუ რატომ ჩაიდინა მან ეს დანაშაული მიუხედავად იმისა, რომ საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსით ასეთი ტიპის დანაშაული ძალიან მკაცრად ისჯება. მაგრამ, მან ვერ მოახდინა გავლენა ამ შემთხვევაში.

რატომ წავიდა საქართველო ამ მოდელით ან რატომ გაითვალისწინა ECRI-ის რეკომენდაცია.

ნინო ბექიშვილი - როგორც მახსოვს, ობამას პრეზიდენტად არჩევიდან რამდენიმე თვეში ამერიკაშიც მიიღეს კანონი ამის შესახებ. ამ კანონის პრეზენტაციაც მაქვს ნანახი.

გიორგი გოცირიძე - ჩემი ინფორმაციით, ამერიკის შეერთებულ შტატებს რამდენადაც ლიბერალური მიდგომა აქვს „სიძულვილის ენასთან“ დაკავშირებით, იმდენად მკაცრია, ევროპაზე მკაცრიც კია, სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის შემთხვევაში.

ზაურ ხალილოვი - ჩვენთვის ძალიან საინტერესოა ორივე მოდელი, იმიტომ რომ ვხედავთ, რომ არის შემთხვევები, როდესაც ისინი მუშაობს და როდესაც არ მუშაობს. რისი მომტანი იქნება საქართველოში სისხლის სამართლის კოდექსში ამგვარი ცვლილებების შეტანა? დიდხანს მიმდინარეობდა მსჯელობა იმის შესახებ, საჭირო იყო თუ არა კანონის გამკაცრება. მაგრამ, სხვა თემას მინდა შევეხო. ეს არის საზოგადოების დამოკიდებულება.

ბოლო ერთი წლის მოვლენებმა კიდევ ერთხელ გვაჩვენა, რომ სამწუხაროდ ვერც სამოქალაქო საზოგადოებამ და ვერც სხვადასხვა სოციალურმა ჯგუფებმა ეს გამოცდა ვერ ჩავაბარეთ. როდესაც ვახსენე რელიგიურ ორგანიზაციებთან დაკავშირებით მიღებული ცვლილებები, სულ რამდენიმე მედია-საშუალებამ და ორგანიზაციამ გამოხატა მკაფიოდ თავისი მოსაზრება. სახალხო დამცველთან არსებულმა ტოლერანტობის ცენტრმა მედიის მონიტორინგი გააკეთა. ყველას შეგიძლიათ იხილოთ ციტატები იმ პერიოდში სხვადასხვა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური თუ სამოქალაქო სექტორის მხრიდან გაკეთებული დისკრიმინაციული გამონათქვამებიდან. ეს მასალა არსებობს. ჩემთვის ის უფრო მნიშვნელოვანია, რატომ ვერ ჩააბარა გამოცდა სამოქალაქო სექტორმა და არა სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებების შეტანა. იმიტომ რომ მხოლოდ სამართლებრივი გზით ამ პრობლემას ვერ მოაგვარებ.

ნინო ბექიშვილი - როდესაც ამბობთ, რომ სამოქალაქო სექტორმა გამოცდა ვერ ჩააბარა, მიგაჩნიათ, რომ ის არატოლერანტულად არის განწყობილი ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების მიმართ?

ზაურ ხალილოვი - არა მარტო ამ ჯგუფების მიმართ. ძალიან ბევრ სოციალურ ჯგუფს ვგულისხმობ.

ნინო ბექიშვილი - სამოქალაქო სექტორში ვის გულისხმობთ?

ზაურ ხალილოვი - კონკრეტული ფაქტები შემიძლია მოვიყვანო სხვადასხვა ორგანიზაციებთან დაკავშირებით. ამ საკითხების მიმართ დამოკიდებულება არაადეკვატური იყო. ჩვენ კვლავ ვიდექით იმ საფრთხის წინაშე, რომელმაც ძალიან ცუდი შედეგები მოგვიტანა ბოლო ოცი წლის განმავლობაში. არ მიგულისხმია მხოლოდ არასამთავრობო ორგანიზაციები. ეს ეხება მედია-საშუალებებსაც. გაგახსენებთ სტუდია „ობიექტივის“ დისკუსიას, სადაც ჟურნალისტმა პირდაპირ თუ ირიბად ადამიანებს თავიანთი პოზიციის გამოხატვისკენ მოუწოდა. დამერწმუნებით, რომ ეს არ ყოფილა ტოლერანტული დამოკიდებულება. ამ თემაზე სხვა კონკრეტული ფაქტების მოყვანაც შეიძლება. როდესაც ვამბობ, რომ

სამოქალაქო სექტორმა გამოცდა ვერ ჩააბარა, ამის არგუმენტები არსებობს. ამ დროს დუმილი არ ნიშნავს პოზიციის გამოხატვას.

ნინო ბექიშვილი - პირველი შეკითხვით სოფიო ბენაშვილს მივმართავ. საქართველოში ისედაც ძალიან მკაცრი სასჯელებია. არის ტენდენცია, რომ ჩვენი მოსამართლეები ყველაზე მაღალ სასჯელს უსჯიან. თუკი სასჯელი ითვალისწინებს 5-დან 10 წლამდე თავისუფლების აღკვეთას, ისინი ცდილობენ 9 ან 10 წელი მიუსაჯონ. ციხეებიც ისედაც გადატვირთულია. იმ პირობებში, როდესაც მოსამზადებელია პოლიციაც, პროკურატურაც, ალბათ სასამართლოც, რამდენად ადეკვატური იყო ამ კანონის მიღება. რამდენად იდგა ამ ცვლილებების მიღების აუცილებლობა გარდა იმისა, რომ ეს რეკომენდაცია იყო.

სოფიო ბენაშვილი - ძალიან რთული კითხვაა. არის საკითხები, რომელთა მიმართაც სახელმწიფოს მხრიდან მხოლოდ მკაცრი პოლიტიკა ხდება ხოლმე გამოსავალი თავიდან ავიცილოთ ისეთი მნიშვნელოვანი უფლება-დარღვევები, როგორც არის დისკრიმინაცია. ციხეების გადატვირთულობით ნამდვილად ვერ გავამართლებთ, მაგალითად, სექსუალური ორიენტაციის საფუძველზე ადამიანის მკვლელობას. საზოგადოება უნდა ხედავდეს, რომ სახელმწიფო არასოდეს შეიწყნარებს შეუწყნარებლობას. ამავე დროს ვგულისხმობთ სამოქალაქო განათლებას, აქტივობას და სამოქალაქო სექტორის სხვადასხვა კამპანიებს. ყველაფერი ეს საზოგადოებას გაზრდის საიმისოდ, რომ მსგავს ფაქტებს ადგილი აღარ ჰქონდეს.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში არსებობდა სპეციალური მუხლები, არ მინდა საზოგადოებას ისეთი შთაბეჭდილება შეექმნას, თითქოს აქამდე დისკრიმინაცია არ ყოფილა აკრძალული, ამ ცვლილებით, როგორც გიორგიმაც აღნიშნა, მხოლოდ დამძიმდა ის დანაშაული, რომელიც საქართველოშია აღიარებული. თუმცა, რამდენად ეფექტური იყო, ეს მეორე საკითხია. მაგალითად, საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატში წლების განმავლობაში შემოსული განცხადებები აჩვენებდა, რომ განსაკუთრებით რელიგიური უმცირესობების მიმართ, არ მინდა ვინმემ იფიქროს, რომ ეს არ ეხებოდა სხვა უმცირესობებს, მიუხედავად იმისა, რომ სისხლის სამართლის კოდექსში არსებობდა დისკრიმინაციასთან მეტრობლი ნორმები, არცთუ ისე ეფექტური იყო ის ღონისძიებები, რომლებიც სახელმწიფოს მხრიდან ტარდებოდა.

ყოველთვის, როდესაც ცვლილებები შედის კანონმდებლობაში, ან ხდება რაღაც მოვლენა, მსგავსი დანაშაულების ტალღა იზრდება და ყოველთვის, როდესაც სახელმწიფო ატარებს მკაცრ პოლიტიკას, ეს ტალღა იწევს. სახალხო დამცველი წლების განმავლობაში იძლეოდა რეკომენდაციებს სწორ კვალიფიკაციასთან და სათანადო და ეფექტურ გამოძიებასთან დაკავშირებით, მაგრამ, პრაქტიკამ აჩვენა, რომ მხოლოდ ამგვარმა მიდგომამ გამოიღო ის შედეგი, რომ მაგალითად შარშან თითქმის არ დაფიქსირებულა, 2011 წლის განმავლობაში ერთადერთი შემთხვევა იყო, ისიც რელიგიური უმცირესობების მიმართ.

ნინო ბექიშვილი - ეს ცოტა უცნაური ჩანს იმ ფონზე, რომელზეც ზაურმა ისაუბრა.

სოფიო ბენაშვილი - ზაური სიძულვილის ენას გულისხმობდა, რაც რა თქმა უნდა არის ერთ-ერთი მაჩვენებელი საზოგადოების განწყობისა ამა თუ იმ უმცირესობის მიმართ. თუმცა, საქართველოში დღეს მოქმედი კანონმდებლობით სიძულვილის ენა, მოგეხსენებათ, რომ არ არის დასჯადი და შესაბამისად ასეთი შემთხვევები დანაშაულად არ მოიაზრება.

ხაზი მინდა გავუსვა ერთ გარემოებას. რამდენჯერმე ვახსენე რელიგიური უმცირესობები, მაგრამ, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ სხვა ჯგუფების მიმართ მსგავსი ფაქტები არ ყოფილა. საზოგადოებისთვის და ჩვენი აპარატისთვისაც ინფორმაციის ნაკლებობა ამგვარ ფაქტებზე შეიძლება საზოგადოებაში არსებული სტიგმებით და ბარიერებით იყოს გამოწვეული. ავიღოთ, მაგალითად, სოციალური კუთვნილება. ალბათ, დამეთანხმებით, რომ ხშირად ადამიანს, რომელიც შეიძლება გახდეს დისკრიმინაციის მსხვერპლი, თავად არა აქვს ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ აქვს საშუალება ასეთი შემთხვევა დააფიქსიროს. ამიტომ. საზოგადოებას მაქსიმალურად უნდა ჰქონდეს ინფორმაცია საკუთარი უფლებების შესახებ, რათა მიხვდნენ, რომ მათი უფლება დაირღვა და განაცხადონ ამის შესახებ.

ზაურ ხალილოვი - ყველას გახსოვთ, რითიც დამთავრდა თბილისში ჰელოუინის აღნიშვნა. უშუალოდ მონაწილეებზე მოხდა ხელის აწევა, დაუნგრის აპარატურა. მოსულმა პოლიციამ კი ჰელოუინის აქციის მონაწილეები დააკავა და არა ის ადამიანები, რომლებმაც დანაშაული ჩაიდინეს.

ნინო ბექაშვილი - გიორგის მინდა ვკითხო, ადამიანები, რომლებიც ჰელოუინს ზეიმობდნენ, არ ყოფილან უმცირესობის წარმომადგენლები.

გიორგი გოცირიძე - ეს იყო ჩვეულებრივი დანაშაული, რომლის აღკვეთაც შედიოდა პოლიციის უფლებამოსილებაში.

ზაურ ხალილოვი - ჩემთვის მნიშვნელობა არა აქვს, რომელი რელიგიური კუთვნილების იქნება ადამიანი. ფაქტია, რომ თუ დანაშაულის მიზეზი ხდება რელიგია, ანუ თუ ჩემი აღმსარებლობის გამო ჩავდივარ დანაშაულს, მაგალითად, დღეს არსებობს სტერეოტიპი, რომლის მიხედვითაც ისლამი და ტერორიზმი ერთმანეთთან არის დაკავშირებული, ესეც დანაშაულია. თუ დანაშაული არ ჩამიდენია და ვარ კონკრეტული რელიგიური ჯგუფის მიმდევარი, ან პირიქით, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ჩემი რელიგიური წარმომავლობა სისხლის სამართალთან არის დაკავშირებული. ავიღოთ, თუნდაც, „მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირი“. ეს ადამიანები განსხვავებული რელიგიური თუ ეთნიკური ნიშნის ადამიანების მიმართ საკუთარ დამოკიდებულებას საკმაოდ აგრესიულად გამოხატავენ.

სოფიო ბენაშვილი - ჰელოუინის შემთხვევაში მართლაც არ ჰქონია ადგილი კონკრეტული ჯგუფის დისკრიმინაციას. თუმცა, ეს შემთხვევა კარგი მაგალითია იმისა, თუ როგორ შეიძლება გახდეს სტერეოტიპები და სტიგმები დისკრიმინაციის წამახალისებელი. აქ უფრო დისკრიმინაციის გამომწვევ მიზეზებთან გვაქვს საქმე.

მაგალითად, ჰელოუინი უმრავლესობის მხრიდან სატანიზმთან ასოცირდება. მაშინაც ასე იყო განმარტებული და სწორედ ეს გახდა დანაშაულებრივი ქმედების მიზეზი.

გიორგი გოცირიძე - დაისვა შეკითხვა, გარდა რეკომენდაციისა, რით იყო განპირობებული სისხლის სამართლის კოდექსში ამ ცვლილებების შეტანა. ამ კანონის ოპონენტებს ორი არგუმენტი ჰქონდათ. ბატონმა ჯონდომ განაცხადა, რომ ეს გამოყენებული იქნებოდა იმ ადამიანების წინააღმდეგ, ვინც აპროტესტებს აზიზიეს მეჩეთის აშენებას. მაგრამ, მას არ დაუსახელებია, თუ კონკრეტულად როგორ იქნება გამოყენებული. მეორე არგუმენტი კი ქრისტიან-დემოკრატებმა მედიაში განაცხადეს და თქვეს, რომ საქართველოში რეალურად ეს პრობლემა არ არსებობს. არ არსებობს სიძულვილის მოტივით ჩადენილი დანაშაულის სტატისტიკა. და, თუკი, არც სტატისტიკა არსებობს და არც პრობლემა, რა საჭიროა ამ საკანონმდებლო ცვლილების განხორციელება. სოფომაც თქვა, რომ სახალხო დამცველის აპარატშიც, სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულებთან დაკავშირებით მიმართვიანობა ძალიან დაბალია და თუ არის, ის ძირითადად რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენლებს ეხება.

შემიძლია ვისაუბრო სექსუალური ორიენტაციის ნიშნით ჩადენილ დანაშაულებებთან დაკავშირებით. სოფო დამეთანხმება, რომ ამასთან დაკავშირებით არათუ დაბალია, საერთოდ არ არსებობს მიმართვიანობა სახალხო დამცველთან. ალბათ ვერც „ლგბტ“ ორგანიზაციების წარმომადგენლები დაიკვებნიან იმას, რომ აქვთ კონკრეტული სისხლის სამართლის დანაშაულის ნიშნების შემცველი ბევრი საქმე, სადაც დაზარალებული არის „ლგბტ“ ჯგუფის წარმომადგენელი და დანაშაულიც სწორედ ამ მიზეზით მოხდა. კონკრეტულად ამ ჯგუფის სპეციფიკას გავუსვამ ხაზს. თუკი, დანაშაული ხდება ეთნიკური და რელიგიური ჯგუფის წარმომადგენლის მიმართ, ეს ადამიანები როგორც წესი, მარტოები არ რჩებიან. მაგრამ, სექსუალური უმცირესობის წარმომადგენლები განსაკუთრებით დაუცველ მდგომარეობაში იმყოფებიან. ვინაიდან, დანაშაულის გაცხადება ავტომატურად ნიშნავს იმას, რომ ისინი აკეთებენ ქამინგ-აუტს, რაც გამოიწვევს მათ მარტო დარჩენას და ოჯახის და დანარჩენი საზოგადოების მხარდაჭერის დაკარგვას. ესეც არის ერთ-ერთი მიზეზი იმისა, რომ მასთან დაკავშირებით არ არსებობს ბევრი საჩივარი და სტატისტიკა, რომლის არქონასაც ამ კანონპროექტის ოპონენტები იშველიებდნენ.

ბექა მინდიაშვილი, სახალხო დამცველთან არსებული ტოლერანტობის ცენტრი - ამ კანონის მიღებას წინ უძღოდა განხილვები სახალხო დამცველთან არსებულ რელიგიათა საბჭოსთან და ეთნიკური უმცირესობების საბჭოსთან. კანონპროექტის ავტორებმა წარადგინეს კანონპროექტი, საკმაოდ ღია პროცესი იყო. რელიგიათა საბჭოც და ეთნიკური უმცირესობების საბჭოც მიესალმა უკვე შემდგომ შეტანილ დამატებას, რომელიც შეიტანა „ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციამ“ და „ლგბტ-საქართველომ“. ცხადია, „და სხვა..“ ამასაც ნიშნავდა, მაგრამ კარგია, რომ დაკონკრეტდა და მკაფიო ხასიათი მიეცა იმას, რომ საუბარი იყო სექსუალურ ნიშანზეც, იმიტომ რომ სექსუალური უმცირესობები ყველაზე დაუცველი ჯგუფია.

რაც შეეხება დინამიკას და იმას, თუ როგორ იცვლება ძალადობის, შეუწყნარებლობის მოტივით ჩადენილი დანაშაულების სტატისტიკა, საქართველოს სახალხო დამცველს ბევრჯერ აღუნიშნავს თავის ანგარიშებში და თუ თვალს მივადევნებთ იქ მოყვანილ სტატისტიკას, ვნახავთ, რომ მაშინ, როდესაც სახელმწიფო, კანონდამცველები, სამართალდამცველები ადეკვატურად რეაგირებენ ამ ტიპის კანონდარღვევაზე, ეს ძირითადად იელოვას მოწმეებს ეხებათ, სიძულვილის მოტივით ჩადენილი დანაშაულის რაოდენობა იკლებს. ისეთი შთაბეჭდილება რჩება, რომ ეს არის გარკვეული ჯგუფის მიერ წახალისებული დანაშაული, როგორც იყო ეს შევარდნადის პერიოდში და ყველამ კარგად იცოდა, ვინ მართავდა ამ მოძრაობას. 2004 წლიდან, მას შემდეგ რაც ბასილ მკალავიშვილის ჯგუფი დააკავეს, 2008 წლის ჩათვლით, ამგვარი დანაშაულის რაოდენობა 80%-ით იყო შემცირებული. სულ ოცდაათამდე განცხადება იყო შემოსული. მათგან 17 შემთხვევასთან დაკავშირებით პასუხისგებაში იქნენ მიცემულები კონკრეტული ადამიანები და 9 შემთხვევაში სასჯელადსრულების დაწესებულებაში იხდიდნენ სასჯელს. ამან გამოიწვია ის, რომ 2008 წლის მეორე ნახევრისთვის საერთოდ აღარ იყო ამგვარი დანაშაული გამოვლენილი.

თუმცა, მას შემდეგ რაც პოლიტიკური რეალობა აიძვრა, და გამუდმებით ისმოდა კრიტიკა ხელისუფლების მიმართ, რომ ისინი ებრძვიან მართლმადიდებლობას და მასონები არიან, ნაწილობრივ ამასაც ვუკავშირებ, 2008-დან 2010 წლის ჩათვლით სახალხო დამცველის სახელზე შემოსული განცხადებები რომ რეაგირების გარეშე დარჩა სამართალდამცველთა მხრიდან. მიუხედავად იმისა, რომ დაწყებულია დევნა, კონკრეტული შედეგი არ არის. დაახლოებით ორმოცამდე ასეთი შემთხვევაა.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი საკითხი. მოგეხსენებათ, რომ სახელმწიფო ძალიან წვრილმანი დანაშაულის მიმართაც კი ძალიან აგრესიულია და ადეკვატურად რეაგირებს, მაგრამ, სახალხო დამცველის და ერთი-ორი ადამიანის უფლებათა დამცველი ორგანიზაციის გარდა, არავის დაუსვამს შეკითხვა, განსაკუთრებით მედიას ვგულისხმობ, რატომ არ ხდება რეაგირება ამ ტიპის დანაშაულებზე. მიუხედავად იმისა, რომ 2008-09 წლებში საჯარო განცხადებაც გააკეთა სახალხო დამცველმა იმასთან დაკავშირებით, რომ დევნიან იელოვას მოწმეებს და ამას რეაგირება არ მოჰყვება, მიუხედავად იმისა, რომ ეს ყველაფერი აღრიცხული იყო და წარმოდგენილი იყო სახალხო დამცველის ანგარიშებში, არც მედია და არც სამოქალაქო სექტორი არ იჩენდა ინტერესს, თუ რატომ მაინცდამაინც რელიგიური უმცირესობების წინააღმდეგ ჩადენილი კანონდარღვევების შემთხვევები რჩება გამოუძიებელი. სხვა ასეთი შემთხვევები, თუ არ ჩავთვლით სექსუალური უმცირესობების თემას, რომელიც იმდენად არის სტიგმატიზებული, რომ დანაშაულის გაცხადება მყისიერად იწვევს სხვა რიგის პრობლემებს, არ გვხვდება. სხვათა შორის, ამგვარი პრობლემა დგას რელიგიური უმცირესობების მიმართაც, ოღონდ სკოლებში. სკოლებში სწავლობს უამრავი განსხვავებული რელიგიური მრწამსის მოსწავლე, მაგრამ, ამის შესახებ არც თავად და არც მათი მშობლები არ აცხადებენ. შესაბამისად ვერც საკუთარ უფლებებს იცავენ. ამიტომ, სახალხო დამცველი ხშირად საუბრობს, რომ სკოლაში არის ეს პრობლემა, სკოლაში არსებობს დისკრიმინაციული კლიმატი რელიგიური ნიშნით, თუმცა, კონკრეტული საქმეები არა გვაქვს. არა გვაქვს იმიტომ, რომ განცხადება ამასთან დაკავშირებით

საფრთხის წინაშე დააყენებს მოსწავლეს და მის ოჯახს. ამაზე რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენლებს ბევრჯერ უსაუბრიათ. ვფიქრობ, ეს საინტერესო თემა უნდა იყოს მედიისთვის.

პასიურია თუ არა სამოქალაქო სექტორი ამ მიმართულებით? ჩემი აზრით, ამ მხრივ არის სერიოზული პრობლემა და ეს კარგად გამოჩნდა რეგისტრაციის წესის ცვლილებასთან დაკავშირებით გაკეთებულ გამოხმაურებებში. იყო მასშტაბური არმენოფობური ტალღა საზოგადოებაში, რომელსაც არ აღუდგა სამოქალაქო სექტორი წინ. პირველი რეალური განცხადება ამის წინააღმდეგ, თუმცა ძალიან სუსტი ხმით, სადაც ქსენოფობია იყო ნახსენები, გაკეთდა 29 ივნისს, როდესაც ეს თემა სინოდის განცხადებით 11 ივნისს დაიხურა. ეს სამწუხარო ფაქტია.

კიდევ ერთი ნიშანი, რომელიც აჩვენებს, რომ ეს თემა ინტერესის მიღმა რჩება, არის ის, რომ თუნდაც ახლახანს ჩატარებული „სოლიდარობის აქციაზე“, არც ერთ გამოცალკევებულ ჯგუფს არ მოუთხოვია უმცირესობების უფლებების დაცვა. ადამიანის უფლებებში ბევრი სხვა უფლება შედის, მაგრამ, ცალკე უმცირესობების უფლებების დაცვა არავის მოუთხოვია.

ნინო ბექიშვილი - ეს აქცია ღია იყო და დაახლოებით ერთი კვირა ანონსდებოდა. ყველა ჯგუფს ჰქონდა შემოერთების საშუალება.

ბექა მინდიაშვილი - მეც ამას ვამბობ, რომ არ გაჩნდა სურვილი, თუნდაც „ლგბტ“ ორგანიზაციის ჯგუფი ცალკე ყოფილიყო ამ აქციაზე. უბრალოდ, ჩემი სურვილი იქნებოდა, ასეთი ტიპის განსაჯაროვება მომხდარიყო ამ პრობლემისა.

გიორგი გოცირიძე - არ ვიცი, ეს რამდენად იყო ამ აქციის ფარგლებში, მაგრამ მგონი დროში დაემთხვა ტრანსგენდერთა ხილვადობის „იდენტობის“ მიერ მოწყობილი აქცია.

ბექა მინდიაშვილი - კიდევ ერთ საკითხს დავამატებ. ამჟამად მიმდინარეობს დისკუსია ოშკთან და აზიზიეს მეჩეთთან დაკავშირებით. რატომღაც ყურადღების მიღმა რჩება თურქოფობია და ისლამოფობია, რომელიც ამ დისკუსიებს თან ახლავს და ხშირ შემთხვევაში წინა პლანზეც გამოდის. არც ამის წინააღმდეგ რეალური პროტესტი გვესმის. იყო რამდენიმე ერთეული შემთხვევა, მაგრამ, ორგანიზებული სახით არავინ დაპირისპირებია ამას. არც ის გაუპროტესტებია ვინმეს, რომ მედია ახდენს ამ თემის ტირაჟირებას. გაკეთდა დუმბადის წინააღმდეგ განცხადება, მაგრამ რატომღაც ყველას გვავიწყდება, რომ ეს განცხადებაც მედიის მეშვეობით გაკეთდა. მედია წამახალისებელიც კი იყო ამ განცხადებისა.

ნინო ბექიშვილი - იყო ამის შესახებ განცხადება და ჟურნალისტური ეთიკის ქარტიამაც დააკმაყოფილა.

მაგდა კალანდაძე, „იდენტობა“ - მინდა ჰელოუინის საქმეს დავუბრუნდე და ამ ერთი შემთხვევის მაგალითზე განვიხილო არსებული პრობლემები. აღნიშნეთ, რომ ჰელოუინის შემთხვევას ვერ მიეცემოდა დისკრიმინაციის კვალიფიკაცია, იმიტომ, რომ ეს არ ყოფილა რაიმე ნიშნით გამორჩეული ჯგუფი, მაგრამ

თავდამსხმელები მათ მიიჩნევდნენ განსაკუთრებულ ჯგუფად. ასეთ დროს არ უნდა ჰქონდეს მნიშვნელობა იმას, ის ადამიანები რეალურად წარმოადგენდნენ თუ არა რელიგიურ უმცირესობას. მე თუ ვინმე ქუჩაში თავს დამესხა იმიტომ რომ ლესბოსელი ვგონივარ და მომკლა, და მერე თუ დადგინდა, რომ არ ვიყავი ლესბოსელი, დანაშაულის დამამძიმებელი გარემოება ძალაში უნდა იყოს. ასევე მაინტერესებს, უკურეაქცია ხომ არ ექნება ამ კანონს, ანუ ვარ რელიგიური უმცირესობის წარმომადგენელი და ვიღაც დამესხა თავს, ისე რომ არ იცის ჩემი რელიგიური მიკუთვნებულობის შესახებ, და წამართვა ხელჩანთა. მივდივარ სასამართლოში და ვაცხადებ, რომ თავს იმის გამო დამესხნენ, რომ რელიგიური უმცირესობის წარმომადგენელი ვარ. სპეკულაციას ხომ არ ექნება ადგილი?

გიორგი გოცირიძე - დაზარალებულს შეიძლება წარმოადგენდეს მყარად ორგანიზებული სოციალური ჯგუფი, რომელსაც გააჩნია კონკრეტული მახასიათებელი და ის არ არის ერთჯერადი მოქმედების. ამ კონკრეტულ შემთხვევაში თავდასხმის მოტივი ის კი არ იყო, რომ ეს „სატანისტების“ ჯგუფი იყო, მოტივაცია იყო ერთჯერადი ქმედება. მიიჩნევდნენ, რომ ეკლესიასთან ახლოს არ შეიძლებოდა ასეთი ღონისძიების ჩატარება. პასუხი მიმართული იყო არა პირთა კლასზე, არამედ კონკრეტულ ქმედებაზე. აქედან გამომდინარე ეს არ იქნა მიჩნეული სიძულვილის ნიშნით ჩადენილ დანაშაულად.

სისხლის სამართალში არსებობს ე.წ. დამნაშავის შეცდომა. მაგალითად, როდესაც ადამიანი კლავს ქალს, რადგან ფიქრობს, რომ ის ფეხმძიმედ არის, მაგრამ შემდეგ აღმოჩნდება, რომ შეცდა, კვალიფიკაცია მიუხედავად ამისა მაინც მძიმდება. მნიშვნელობა ენიჭება დამნაშავის სუბიექტურ აღქმას და არა ობიექტურ გარემოებას. ქმედების მოტივაცია გადამწყვეტია და დასჯა მისი მიხედვით ხდება.

ზაურ ხალილოვი - როდესაც კონკრეტულ საქმეებზე ვსაუბრობდი და ვამბობდი, რომ სამოქალაქო სექტორის და კანონმდებლობის დამოკიდებულება ვერ გადაჭრის პრობლემას, ზუსტად ამას ვგულისხმობდი. თუ რომელიმე ეთნიკური და რელიგიური ჯგუფის წარმომადგენელი ვარ და სამსახურიდან გამათავისუფლეს კვალიფიკაციასთან შეუსაბამობის გამო, შეიძლება ვთქვა, რომ სამსახურიდან ჩემი გათავისუფლების მიზეზი ის გახდა, რომ აზერბაიჯანელი ვარ. ამიტომ ვამბობდი, რომ მხოლოდ სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებებით ამ პრობლემას ვერ მოვაგვარებთ. ეს არის სამოქალაქო განათლების საკითხი. ბევრი სხვა ღონისძიება უნდა ჩატარდეს იმისთვის, რომ სახელმწიფოს მხრიდან ზომების გამკაცრებამ სხვა სახე არ მიიღოს. მედია, ნაცვლად იმისა, რომ დამაბალანსებლის როლი ითამაშოს, პირიქით სტიმულატორი ხდება შეუწყნარებლობისა.

სოფიო ბენაშვილი - მანიპულირების საფრთხესთან დაკავშირებით მოგახსენებთ. ზოგადად, როდესაც სისხლის სამართლის დანაშაულზე ვსაუბრობთ, საქმეში უნდა არსებობდეს შესაბამისი მტკიცებულებები და უნდა იყოს აშკარა და მიზანმიმართული ესა თუ ის ქმედება. ეს კომპლექსური საკითხია. საქმეში არსებული მტკიცებულებები პირდაპირ უნდა მიუთითებდეს იმაზე, რომ ესა თუ ის დანაშაული შეუწყნარებლობის მოტივით არის განხორციელებული. მხოლოდ პირის ვარაუდი, რომ მის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაული მისი ეთნიკური ან

რელიგიური კუთვნილების გამო მოხდა, არ შეიძლება იყოს საკმარისი პირის პასუხისმგებლობაში მისაცემად. ამიტომ თავიდანვე გავამახვილე ჩემს მოხსენებაში ყურადღება იმაზე, რომ აუცილებელია ამ კუთხით ჩაუტარდეთ შესაბამის პირებს სპეციალური ტრენინგები. ეს ეხება გამოძიების, დაკითხვის, მტკიცებულებების მოგროვების ტექნიკას. აუცილებელია ისინი აღჭურვილნი იყვნენ სპეციალური ცოდნით, რომელიც დაეხმარება მათ, მოახდინონ იდენტიფიცირება, რამდენად უკავშირდებოდა ეს დანაშაული შეუწყნარებლობას. ეს საკმაოდ რთული საკითხია. არც ის არის მიზანშეწონილი, რომელიმე პირი მხოლოდ დაზარალებულის განცხადების საფუძველზე გავუშვან ციხეში დამამძიმებელი გარემოებით. აქ ორი ადამიანის ინტერესი დგას. გასათვალისწინებელია, იყო თუ არა შეუწყნარებლობა დანაშაულის მიზეზი. ეს საკითხი არც ერთ ქვეყანაში არ არის მარტივად მოსაგვარებელი.

გიორგი გოცირიძე - სიძულვილით მოტივირებული დანაშაული ძნელი სამტკიცებელია, თუკი მას მაგალითად ბასილ მკალავიშვილი არ ჩადის, რომელიც აშკარად წვავს რელიგიურ ლიტერატურას და ამას აკეთებს რელიგიური სიძულვილის მოტივით. ბუნებრივია, ეს არის გამოძიების და პროკურატურის საქმე, რომ დაადასტუროს, არსებობს თუ არა კონკრეტულ შემთხვევაში სიძულვილის მოტივი. მნიშვნელოვანია მოწმეთა ჩვენებები, დანაშაულის ჩამდენი პირის ქცევა დანაშაულის ჩადენისას. სოფოს ვეთანხმები, ეს საკმაოდ რთული საკითხია. ეჭვი მეპარება, რომ ეს სპეკულაციის საგანი გახდეს და ვინმე უსაფუძვლოდ ამტკიცებდეს, რომ სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის მსხვერპლი გახდა.

ლადო ბოჟაძე, სამოქალაქო საზოგადოების და დემოკრატიის განვითარების ცენტრი - მივესალმები ჩვენს ქვეყანაში ასეთი კანონის მიღებას. დიდი მადლობა „საიას“, რომ დაეხმარა კანონმდებლებს კანონის სრულყოფაში. ჩემი აზრით, ის რომ კრიმინალს ჰქვია კრიმინალი, და დანაშაულს დაერქვა დანაშაული, ძალიან კარგია. და ის რომ კანონის დონეზე იქნება დაცული ნებისმიერი უმცირესობის წარმომადგენელთა უფლებები, ძალიან მნიშვნელოვანია, მაგრამ რამდენად საკმარისია კანონის მიღება ან მისი გამკაცრება, როცა არ ხდება მისი რეალურად აღსრულება. რა არის რეალურად გამოსავალი, როდის შეიძლება მივალწიოთ იმას, რომ აღარ ჰქონდეს ადგილი ადამიანის დამცირებას და შეურაცხყოფას მხოლოდ იმის გამო, რომ ის რომელიმე უმცირესობის წარმომადგენელია. კიდევ რა ქმედითი ღონისძიებებია ამისთვის საჭირო სამოქალაქო საზოგადოების მხრიდან, რომ ერთხელ და სამუდამოდ ვუთხრათ შეუწყნარებლობას უარი.

ზაურ ხალილოვი - ეს სამწუხაროდ ვერასოდეს მოხდება. ამის მცდელობა ძალიან ბევრ ქვეყანას ჰქონდა. იყო ინტეგრაციის სხვადასხვა მოდელი, მაგალითად, საფრანგეთის, რომელიც ევროპაში საუკეთესოდ ითვლებოდა, მაგრამ აღმოჩნდა, რომ რაღაც ზღვარი არსებობს. ეს მუდმივი და საკმაოდ ძვირადღირებული პროცესია. პარალელური ღონისძიებებია ჩასატარებელი. ხშირად, როდესაც რომელიმე უმცირესობის ჯგუფის უფლებების დაცვა საზოგადოებაში არ არის პოპულარული, ძალოვანი სტრუქტურები ვერ ერევიან, იმიტომ, რომ შიშის ფაქტორი არსებობს, თუ

ამ დროს სამოქალაქო საზოგადოების დამოკიდებულება არ არის ადეკვატური. კომპლექსური მიდგომის გარეშე ვერც ერთი საკითხი ვერ მოგვარდება.

სამწუხაროდ, საქართველოში დღეს სხვადასხვა ეთნიკური და რელიგიური ჯგუფები ერთმანეთს არ იცნობენ. მათ შესახებ ინფორმაცია არ არსებობს, თუ არსებობს, მხოლოდ სტერეოტიპების დონეზე. მედია, იმის ნაცვლად რომ პოზიტიური როლი ითამაშოს, ნეგატიურ როლს თამაშობს, რაც ხშირად ხდება იმის მიზეზი, რომ პირდაპირი თუ არა, ირიბი მოწოდებები მაინც ჩნდება ამა თუ იმ საკითხზე.

შიშის ფაქტორი უმცირესობებთან დაკავშირებით, ვფიქრობ, ბოლო ოცი წლის განმავლობაში არსებულ კონფლიქტურ სიტუაციებთანაც არის დაკავშირებული. შიში არსებობს სხვადასხვა ეთნიკური და რელიგიური ჯგუფის მიმართ. მაგრამ ეს ორმხრივი პროცესია და მხოლოდ უმრავლესობის პრობლემას არ წარმოადგენს, მთელი საზოგადოების პრობლემაა.

დავით არაბიძე, განათლების ეროვნული კავშირი - როგორ წარმოგიდგენიათ არსებული შრომის კოდექსის 37-ე მუხლის ბ) პუნქტის პირობებში ადამიანის დაცვა, როდესაც არანაირი მოტივი არ სჭირდება დამსაქმებელს დასაქმებულის სამსახურიდან გასაშვებად?

ხომ არ მიგაჩნიათ, რომ ეს ცვლილებები ემსახურება ლიბერტიარიანული იდეოლოგიის დამკვიდრებას საქართველოში?

ის, რომ არ მინდა მურვან ყრუს სახელობის ქოხი, ჯალალედინის ფარდული, რატომ უნდა განიხილებოდეს ვინმეს მიმართ დისკრიმინაციად? დამპყრობელი და ოკუპანტი ყოველთვის დამპყრობელი და ოკუპანტია. არა აქვს მნიშვნელობა, ეს შუა საუკუნეებშია ჩადენილი თუ ახლა.

არც ერთი მეჩეთის მშენებლობას საქართველოში წინააღმდეგობა არ შეხვედრია. აქ საუბარია იდეოლოგიურ სიმბოლოზე, რომელიც განასახიერებს სახელმწიფოს წინააღმდეგ ბარბაროსული ფორმით ჩადენილი დანაშაულის განდიდებას.

სოფიო ბენაშვილი - შევეცდები ჩემი მოსაზრება მოგახსენოთ ამ საკითხებთან დაკავშირებით. ჩვენი შრომის კოდექსი ცნობილია თავისი სუსტი ბერკეტებით და დაგეთანხმებით, ეს არის ყველაზე მნიშვნელოვანი მაგალითი, სადაც დე ფაქტო არის ჩადებული დისკრიმინაციის ამკრძალავი ნორმები, თუმცა რეალური ბერკეტები დისკრიმინაციის თავიდან ასაცილებლად, მასში არ არის მოცემული. შრომის კოდექსთან დაკავშირებით მახსენდება „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის“ წინადადება, რომელზეც გიორგი ალბათ უფრო დეტალურად ისაუბრებს.

რაც შეეხება თქვენს მესამე შეკითხვას, აქ სიმულვილის ენაზეა საუბარი. დღეს საქართველოში გამოხატვის თავისუფლების ამერიკული მოდელი მოქმედებს, და რა თქმა უნდა არავინ საუბრობს, რომ ამა თუ იმ კონკრეტულ ჯგუფს არა აქვს თავისი პოზიციის გამოხატვის უფლება, თუმცა ეს პოზიცია არ უნდა გადაიზარდოს დანაშაულში. ის მიზნად არ უნდა ისახავდეს ვინმეს დისკრიმინაციას.

თქვენს მეორე შეკითხვასთან დაკავშირებით ვერაფერს ვიტყვი.

ნინო ბექიშვილი - ამ შეკითხვაზე ალბათ ვერ გიპასუხებთ, იმიტომ რომ პოლიტიკური მეცნიერებების სპეციალისტები არ ვართ.

გიორგი გოცირიძე - შეგახსენებთ, ეს იყო ECRI-ის რეკომენდაცია და კანონპროექტზე მუშაობაში „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციამ“ და „ლგბტ-საქართველომაც“ მიიღეს მონაწილეობა. სავარაუდოდ ECRI არ უნდა იყოს ლიბერტარიანული იდეების ერთგული და დარწმუნებით მინდა გითხრათ, რომ ჩვენი ორგანიზაცია არ არის.

არნოლდ სტეფანიანი, „მრავალეროვანი საქართველო“ - მეც მივესალმები ამ ცვლილებებს სისხლის სამართლის კოდექსში. ჩვენ მხარს ვუჭერდით ამ ინიციატივას 2006 წლიდან. მაგრამ ახლა სერიოზულ პრობლემასთან გვექნება საქმე. პოლიციაში არ იციან, როგორ უნდა მოხდეს ამ ნიშნით დანაშაულის იდენტიფიცირება. ვიდრე მივალთ ამ კანონის ამუშავებამდე, სერიოზული ტრენინგები უნდა ჩაუტარდეთ პოლიციის თანამშრომლებს.

საზოგადოება, როგორც ჩანს, კარგად არ იცნობს ამ საკითხს, იმიტომ რომ ბოლო ხანებში გამუდმებით მესმის, რომ ეს ცვლილებები შევიდა იმისათვის, რათა ეთნიკური უმცირესობები დაიცვას ეთნიკური უმრავლესობისგან. მე მგონი ამასაც უნდა მივაქციოთ ყურადღება. ძალიან აქტუალური საკითხი დასვა ქალბატონმა. თუ მოკლეს რელიგიური ან სხვა უმცირესობის წარმომადგენელი, ეს ავტომატურად ნიშნავს დანაშაულის დამძიმებას, არადა ეს ასე არ უნდა იყოს. კანონმდებლობის ცრუ გაგებას ვხვდებით. სამოქალაქო სექტორს მოვუწოდებ, უფრო აქტიურები ვიყოთ ამ თვალსაზრისით. იმიტომ რომ ამან ახალი სიძულვილი შეიძლება წარმოქმნას.

გიორგი გოცირიძე - ერთია, როცა რაღაც არის აკრძალული, და მეორე - როგორ შესრულდება ეს აკრძალვა. როდესაც ამ კანონპროექტზე მუშაობა მიმდინარეობდა, ვფიქრობდით, რომ კონკრეტული ქმედებები უნდა ყოფილიყო აკრძალული და მათთვის მძიმე სასჯელი უნდა ყოფილიყო გათვალისწინებული. ეს არის კანონის ფუნქცია. რაც შეეხება იმას, როგორ აღვასრულოთ ეს კანონი, როგორ გამოვიძიოთ დანაშაული, როგორ გამოვავლინოთ სიძულვილის მოტივი, ეს უკვე გამოძიების ტექნიკის საკითხია. ამას კანონი ვერ მოაგვარებს. ეს კრიმინალისტიკის საკითხია.

- გიორგი, პოლიტიკური ნიშნით დევნაზეც იყო საუბარი. მანამდე არსებობდა თუ არა კანონმდებლობაში რაიმე ასეთი ფორმულირება. ან ქმედება თუ განხორციელებულა ამ კუთხით, ან სტატისტიკა თუ არსებობს სახალხო დამცველის ოფისში ამის თაობაზე. საარჩევნო წლის გათვალისწინებით, ეს კანონი შეიძლება იყოს თუ არა ხელისუფლებისთვის შემაფერხებელი ფაქტორი საიმისოდ, რომ მხოლოდ ამ კანონიდან გამომდინარე შეწყდეს პოლიტიკური დევნა და არ განხორციელდეს ის პოლიტიკური ოპონენტების მიმართ.

გიორგი გოცირიძე - პოლიტიკური შეხედულებების გამო ადამიანის მიმართ დანაშაულის ჩადენა, პოლიტიკური სიძულვილის მოტივით დანაშაულის ჩადენა

პირდაპირ არის დაფიქსირებული ამ საკანონმდებლო ცვლილებაში. „საიას“ ანგარიში ეხებოდა სავარაუდო პოლიტიკური მოტივით დაპატიმრებულ ადამიანებს, ეს ეხებოდა სისხლის სამართლისა და ადმინისტრაციულ პასუხისგებაში მიცემულ პირებს. არის თუ არა სისხლის სამართლის კანონმდებლობით აკრძალული ადამიანის პოლიტიკური ნიშნით დევნა, არსებობს სისხლის სამართლის კოდექსის 142-ე მუხლი, რომელიც ითვალისწინებს თანასწორუფლებიანობის დარღვევას, მათ შორის პოლიტიკური ნიშნით. ეს ქმედება ამ ცვლილების მიღებამდეც იყო აკრძალული. ამ ცვლილების არსი რეალურად ის არის, რომ თუკი მაგალითად მკვლელობა, ცემა და ფიზიკური შეურაცხყოფა ძირითადად საპროტესტო აქციების დროს ხდებოდა, 2009 წლის საპროტესტო აქციებს გავიხსენებ, როდესაც ადამიანებს თავს ესხმოდნენ და იკვეთებოდა, რომ თავდასხმის მოტივი მათი პოლიტიკური შეხედულები შეიძლება ყოფილიყო, ეს კანონპროექტი რა თქმა უნდა ითვალისწინებს, რომ ასეთი ტიპის ქმედებები უფრო მკაცრად დაისჯება, ვიდრე ჩვეულებრივ ადამიანის სხეულის დაზიანება ისჯებოდა. აღნიშნული საკანონმდებლო ცვლილების შემდეგ მაქსიმალური სანქცია იქნება გამოყენებული ასეთი ტიპის ქმედებების მიმართ. პოლიტიკური ნიშანი ცალსახად არის დამამძიმებელი გარემოება.

ნინო ბექიშვილი - დიდი მადლობა, დისკუსია დასრულებულია.